

Рік VII.

Р. 1898 кн. III і IV.

Т. XXIII і XXIV.

ЗАПИСКИ

4

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEWČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIERT VON

MICHAEL HRUŠEWSKYJ

VII Jahrgang.

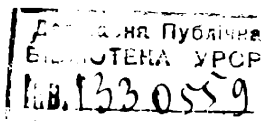
1898, III u. IV B.

B. XXIII u. XXIV.

Накладом Наукового Товариства імені Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Бодиларського.

говського, але сей не надходить Трагедія кінчить ся Богдановим монольоґом :

O ziemió, tylu wrogów zniszczona najazdem,
 Coś była długo światła, męstwa, cnoty gniazdem,
 Upadłaś, Polsko! Władzy przemożnych poddana
 Chcącego się ratować odparłaś Bohdana.
 Przynajmniej, kraju srogi ale zawsze miły,
 Nie odpychaj mię teraz od swojey mogiły.
 Przebacz mi zbrodnie moje, jak ja tobie winę!
 Ty jej ofiarą padasz, ja za wolność ginę.

Автор не договорює, що стало ся з Богданом, та можна догадувати ся, що він сам убив себе. Як бачимо, супроти нинішніх понять композиція драми наївна, дитиняча, а ціла песа цікава хиба незвичайним зрозумінєм характеру Богданового і запалом до свободи, в котрім можемо бачити відгомін ідей великої французької революції і Шіллерових тираножерних драм.

Др. Іван Франко.

Німецька дісертація про Хмельницину.

Принадково дістав я з антикварні Шапера (Schapper) в Ганновері німецьку дісертацію, скільки знаю — не звісну в літературі Хмельниціни: Die erste Phase des Aufstandes der Kosaken unter Chmielnicki in den Jahren 1648—9. Inaugural-dissertation zur Erlangung der Doctorwürde bei der philosophischen Facultät der Universität zu Leipzig von Franz Nuoffer aus Wongrowiec, Липськ, 1869, ст. 47. Автор — католик з Познаньщини, правдоподібно — Поляк, студійовав в Монахові, Берліні й Вроцлаві. Розумієть ся, його дісертація не може мати наукової вартости тепер, та автор не претендовав на неї, здасть ся, і тоді, як її писав. Нотуємо її для бібліографії Хмельниціни.

Автор починає поглядом на історію козачини — се у нього займає половину брошюри (с. 1—20): він стоїть на традиційнім становищу польсько-козацької історіографії, сполученої до купи досить оригінально. Полуднева Україна по татарським спустошеню залюднена з Польщі і Литви, козаки переважно складались з дрібної польської шляхти, Русини були тут als ein Zusatz до них; першим організатором козачини був Лянцкоронський, реформатором Баторий. Причинами незадоволення козаків було посту-

пованне польської шляхти, що ріжними способами їх утискала; до повстання їх привели три фактори: магнати, єзуїти і Жиди. Рівнож в самім повстанню Хмельницький мав заміри як найспокійніші, хотів щиро прийти як скорше до згоди, тільки неустанно провокувала його шляхта і нарешті примусила зірвати з Польщею й шукати помочи у Москви.

История козачини перед Хмельницьким оповіджена поверховно і хибно, в залежности від каламутних джерел. Для Хмельниччини автор користає з ліпших джерел, і його оповіданне виглядає, особливо з фактичного боку, без порівняння ліпше. Він користав з'актів, виданих в київських „Памятниках“, з Грабовського (*Wspomnienia ojezyste*), Немцевича (*Zbiór pamiętników*), з хронік і мемуарів Еміоловського, Натана Ганновера, Коховського, Рудавського, Грондського, Пастория, при кінці покликуєть ся і на Акты Южной и Зап. России, але *Księga pamiętnicza* Якуба Михаловського, видана ще 1864 року, зісталась, очевидно, авторови невідомою, і деякі з листів, видрукованих в ній, він цитує з *silva rerum* 1629—1649 р. „Варшавської бібліотеки“ — очевидно ординації Красінських, ч. 518.

М. Грушевський

Портрет Хмельницького з вид. 1683 р.

(до портрету).

Поданий в сій книжці портрет Богдана Хмельницького репродукує, в великості оригінала, гравірований портрет його, виданий в книзі *Elogii di capitani illustri scritti da Lorenzo Crasso Napoletano barone di Pianura, Venezia, 1683, 4°*, на с. 334. Портрет сей звістний в літературі (Ровинський Словарь русских гравированных портретовъ, 1872, ст. 171, Київська Старина 1882, I с. 228 — замітка про портрети Хмельницького) і ми публікуємо його як доповнення колекції портретів, поданих В. Антоновичом в книзі *Исторические дѣятели юго-западнаго края*, де подано шість гравірованих портретів Богдана Хмельницького.

Гравюри XVII в. для Хмельницького дають два типа. Один іде від портрета Вільгельма Гондіуса, зробленого в Газі і друкованого в Іданську 1651 р. — портрет більш як по пояс, Хмельницький має на голові низеньку, з невисоким верхом шапку з двома перами, з під шапки на чоло виходить кінець чуба,